

BIKARANÎNA ZIMAN DI ÇÎROKÊ GELERÎYÊN ZAZAKÎ DE; MÎNAKA SÊWREGÊ

Doç. Dr. Ahmet Kırcan

Beşê Ziwan û Edebîyatê Kurdî-Fakulteya Edebîyatî-Unîversîteya Mardin Artuklu/ Tırkiya

PUXTE:

Di nav dîyalektên kurdî de dîyalekta herî paş de mayî û derengketî zazakî ye. Dîroka nivîsandina wî sedsalê derbas nake. Heya niha li ser dîyalektên din yê kurdî gelek xebat hatine kirin lêbelê zazakî ji wan xebatan bêpar maye. Piştê salên 2010an li bakurê derbarê ziman û çanda kurdî de hîn xebatên akademîk û sistematîk hatine kirin. Di vê pêvajoyê de li ser zazakî jî hîn xebat hatine kirin. Ew gotar encamê vê pêvajoyê de ye. Em di xebata xwe de li ser zazakî û devokên zazakî hîn agahîyan bidin, li ser çrokên gelerî emê rawestin. Di zazakî de çîrokên gelerî wekî mehsûlê aqilê hevpar gelek berbeav tene bikaranîn. Eslê xwe de ew çîrok ji bo zimannasî, folklor, edebiyatê keresteyên baş in. Emê li gotara xwe de wan çîrokan gore pîvanên zimannasî binirxînin. Zazakî li bakurê cografayake fireh de tê axaftin, ji ber vê yekê me sînorê xwe tenê li navçeya Sêwregê ve sînardar kirine. Materyal û doneyên ku ma li qadê komkirine emê li gor krîterên zimannasî analîz bikin û ji alîyê fonolojî, morfolojî, morfositaks û sentaksê ve wan çîrokê gelerîyên Sêwregê binirxînin. Armanca wê xebatê di çanda Sêwregi de tespîtîkirina bikaranîna ziman e. Çîrokên ku li qadê hatine komkirin, bi çaveke zimannasî û vegêrannasî dê bên analîzkirin.

Peyvên Serekî: *Çîrok, Zazakî, Sêwregi, Zimannasî, Fonolojî, Morfolojî, Sentaks.*

Destpêk:

Mîyanê dîyalektanê kurdî de dîyalekta ereymendê û apeymendê zazakî ya. Tarîxê nuştîşê zazakî hîna seserra ra vêşî nîyo. Heta nika dîyalektanê bînan ser o gelege xebatî ameyêkerdiş labelê zazakî nê xebatan ra bêpar menda. Badê serranê 2010an vakur de derbarê dîyalektanê kurdî xebatanê akademîkan dest pêkerdo labelê zazakî ser o qasê kurmançî xebatî nêameyêkerdene. Na xebate encamê nê pêvajoyî de ameya meydan. Ma na xebate de malzemeyanê folklorîkan ser ra yew etudêkê ziwannasî binusê. Malzemeyê folklorîkî seba edebîyatî, tarîx, ziwannasî ûsn zanistan keresteyanê bingeyînan ra yê. Tîya de zî malzemeyanê folklorîkan ser o ma vindertî.

Amancê na xebate, malzemayê folklorîkan de bikarardişê ziwani nîrxnayış o. Zazakî mintiqayêka tenge de yena qalîkerdene. Labelê na mintîqa de gelek ziwaneko dewlemend ameyo afirnayene. Hetê cografya ra kes eşkeno mintiqayana zazakî sey vakur û başûrî dabeş bikero. Qismê vakurî de ziwane fekkî kilam û deyîran de zêdetir xo nîşanê ma ano labelê qismê başûrî de ziwano fekkî deyîr û kilaman ra zêdetir cureyanê bînan de vejîyêno meydan. Ma do tîya de binbeşanê folklorî, tesîrê folklorî, peywendîya folklorî û zanistanê bînan nêkerê. Reyna ma do na xebate de mintiqayanê zazakî ra fekê Sêwregi sey monogram bigîrê û malzemaynê na mintîqa ser o xebate bikerê. Fekê

Sêwregi zî hetê malzemeyanê folklorîkî ra dewlemend o û na mintîqa de peywendîya zîwananê sey tirkî, erebkî, kurmanckî û zazakî kewto têmiyan. Qandê cû malzemyê na mintîqa seba xebate gelek doneyê erjayejan danê. Ma do seba na xebate çend hebî sanikan, çend hebî fiqra, mortal û lezvatikan tedqîq bikerê. Mîyanê nê malzemeyan de bikarardîşî zîwanî îzah bikerê.

ZAZAKÎÛXEBATÊ FOLKLORÎ

Mîyanê lehçeyanê kurdî de warê edebîyato nuşteki de lehçeya tewr erey mendê zazakî ya. Eserê ke ci ser o munaqeşe esto netêda, edebîyato klasîk yê kurdî bi Baba Tahirê Uryan ya dest pêkeno. Baba Tahirê Uryanî eserê xo bi lehçeya lurkî ya daye. Badê cû edebîyatê kurdî lehçeyanê kurmanckî û gorankî ser ra aver şîyê. Edebîyatê kurdî averşîyayîşê xo seserra 19. ra dima lehçeyanê kurdîya naverast (sorankî) û kurmanckî ya dewam kerdo. Labelê heta peynîya na seserre warê zazakî de tu eserêk nêameyê nuştene. Zazakî de esero tewr verên ancax serra 1899î de ameyo çap kerdene.

Babeta na xebatî edebîyatê klasîk yê zazakî ya. Edebîyatê klasîk yê zazakî serra 1899î de bi mewlîdê Mela Ehmedê Xasî ya dest pêkerdo û no proses hîna zî dewam keno. Çunke edebîyatê klasîk yê zazakî seserra XX. de dest pêkerdo û hîna zî dewam keno, o semed ra edebîyatê klasîk yê zazakîkes nêşkeno goreyê serdeman/seserran tesnîf biko. Bê ney, kirmancî tena mîyanê sînoranê Tirkîya de cuyenê, qandê cû kes nêşkeno nê edebîyatî goreyê mekanî zî tesnîf bikero. Seba zazakî, edebîyato modern û klasîk yewpar o.

Zazakî de heta nika zaf xebatê folklorîkî ameyê kerdene. Xususan Unîversîteya Mêrdînî de badê abîyayîşê Enstîtuyê Zîwananê Ganîyan no war de zaf xebatê erjayeji, bi destanê wendekaran û mamostayan a virazîyayî. Labelê mintiqayanê zazayan ra heme malzemeyê folklorîkî nêameyê komkerdene. Heta nika bi desana projeyanê masterê bêtezî de malzemeyê folklorîkî ameyê komkerdene û hîna zî na xebate dewam kena. Nê xebatî ancax serranê dergan ra dima, bi şeklêko kumatîf do kom bibê û korpusêk do bêro meydan.

Edebîyatê zazakîde nuşteyê tewr verênî, metnê folklorîkîyê. Nê nuşteyî sey tekstan bi destê Peter Î. Lerchî ameyê komkerdene. Serra 1979î de M. Malmîsanîjî taye embazanê xo reyde *Kovara Tîrêj* veta û edebîyatê modernî û xebata folklorîke ya zazakî bi na kovare reyde reyna dest pêkerdo. Badê cû M. Malmîsanîjî derheqê folklorê zazayan de bi nameyê *Folklorê Ma Ra Nimûney* kitabêk zî nuşt. Nika gelek kesan warê folklorî de xebatî kerdê û malzemeyê folklorîkî arêdayê.

Seke cor ra zî ifade bîbî, nika derbare folklore zazakî de gelek metnê akademîkî û rojaneyî ma dest de estê. Ma do na xebate de tenya metnanê fekê Sêwregi ser o vinderîyê. Mentee ke ma tîya de tedqîq kenê, ganî sey metnê ortaxî yê zazayan bêrê qebûlkerdene. Çunke nê metnî heme mintiqayanê zazayan de ca gênê. Ma do na xebate, metnanê folklorîkan de hetê fonolojî û morfolojî ra bikarardîşê zîwanî analîz bikerê.

HETÊ FONOLOJÎ RA METNANÊ FOLKLORÎKAN DE BIKARARDÎŞÊ ZIWANÎ

Metnanê folklorîkan de ma bikarardîşê zîwanî de taybetmendîyê folklorîkî hetê çend krîteran ameyê analîzkerdene.

Devkîbûn

Devkîbûn, di zazakî de guherîna konsonantên nazal a navxweyî û bi hin konsonantên din re ye. Devkîbûn di eslê xwe de bûyera hevşibîbî ye. Di zazakî de dengên /m/ û /n/ yê konsonantên nazal in. Çawa ku ev deng di peyvê de di nav xwe de diguherin herwiha bi dengên cuda re jî diguherin. Ji van guherînan ya herî berbiçav û belavbûyî veguherîna bi bandora konsonanta bilabial /b/ yê ku konsonanta nazal /n/ vediguherîne dengê /m/ yê ye. Ji vê bûyera deng re di farisî de *îdğam* tên gotin.¹

“Barê soli **dîmdayo** ma ser.”²

“Dîkê **enbîryanandê** ma yo altunî vejeno, keynaya ma do cî vejo.”³

“**Xam** (xav) kewteni.”⁴

“Kewti **vîyedê** ci.”⁵

“Wexto kî çay yena nina ver, ninara zew **cambaz** vano: “Ezdo xorê kirtleme bîsima.”⁶

“Maye zî birayê werdî di şîna. Destê birayê werdî vila yo; **embazan** a geyreno, şîmeno, weno.”⁷

Lêvkîbûn

Dengên vokal ên gilover, bi hevşibîbî dengên ku piştî xwe tên jî dike gilover, ji vê bûyera deng re lêvkîbûn tên gotin.⁸ Ev bûyera deng ku di zazakî de zêdetir di dengên gilover de pêk tên, di konsonantên /n/ > /b/ de tên dîtin.

“Şêx hendê nîm seetê duşmuş bî, qîsey nêkerdî. **Bado** va:

-No birayê to benzemişê murîdanê Şêx Evdilhekîmî beno. Nêbo kî no şîro ey het.”⁹

“**Behdo** mi xeyal kerdî kî, oyo bi neya adirê inan puf keno.”¹⁰

“**Bado** apê mi cî merd.”¹¹

Giloverbûn

Vokaleke rast bi bandora dengên li ba xwe yê konsonantên labial ;/b/, /m/, /p/, /w/, /v/ vediguhere konsonantên gilover, ji vê bûyera deng re giloverbûn tên gotin.¹² Di vê guherîna deng de bandora konsonantên lêvî gelekî zêde ye. Di zazakî de bi taybetî semî-vokala /w/ yê dibe sedema giloverbûna vokalên rast. Ev konsonant dengên vokal yê berîya xwe diguherînin. Lê di hin mînakên de hatiye tespîtkirin ku konsonantên labial bandorê li vokalên rast ên pişt xwe dike û dibe sedema giloverbûnê. Dibe ku di zazakî de giloverbûn bi awayê hevşibîna paşveçûyî û ya pêşveçûyî be. Herwiha dibe ku giloverbûn di peyvên zazakî û peyvên ji zimanên biyanî ketine zazakî de bê dîtin.

“Meymanê rizî cîya yo, meymanê **bulxurî** cîya yo.”¹³

Zêdebûn-Kêmbûna Dengan

Di yekeyên ziman degn pergalek çawalêhato çênakin. Bûyerên deng ên mîna guherîna deng, cîhguherîna deng, zêdebûn û kêmbûna deng hema hema di hemû zimanên de hene. Gelek bûyerên deng yê di nava pergala ziman a deng de pêk tên li gor qayîdeyan pêk tên. Lê hin bûyerên deng bêpergal in. Dibe ku bûyera zêdebûn an kêmbûna deng ji ber axaftina axêver ya xelet be. Bikaranîna xelet li gor qayîdeyan nayên vekolîn û ne di nava sînorên vê xebatê de ne. Li jêr bûyerên di zazakî de pêk tên ên kêmbûn-zêdebûna deng hatiye dayîn.

Ketina Deng

Ketina deng, ji ber hin sedemên curbicur nebilêvkirina vokal an konsonantên di peyvê de ye.¹⁴ Ev bûyera deng bi giştî deng kurt dike. Dibe ku ketin di pêşdeng, dengêhundirîn an paşdengî de pêk bê. Cûreyên ketina deng yên wiha hene; ketina konsonantên ezmanî, ketina vokalên semî-vokal, ketina konsonantên qirikî, ketina vokalan, ketina vokalên dengêhundirîn.¹⁵ Di farisî de ev wek hazf tên binavkirin.¹⁶ Hin ketinên deng demborî ne, lê hin ketin mayînde ne. Guherîna deng a ku dem adi zazakî de dema lêkerê diguhere pêk tê, mîna kek ketinên mayînde ye. Lêzêdekirin, bi taybetî dema dengên vokal li peyvê tên zêdekirin guherîna deng pêk tên guherînên bi vî rengî yên demborî ne û dema ku lêzêdekirin ji holê tên rakirin peyv dibe wek bere.

Dema ku peyvên ji erebî yên *mîna hemmam, ewwel, emma, qessab, hecc, sirr* û hwd. dikevin zazakî yek ji konsonantên cot dikeve. Dibe ku ev wek guherîna deng bê qebûlkirin lê dema lêzêdekirinê di peyvê de hin ji van dengên dîsa tên û konsonant car din dibin cot. Ev guherîna deng wek ketin an zêdebûn (cotbûn) tên qebûlkirin.

Di zazakî de ketina deng li gor vê senifandinê hatiye vekolîn: ketina deng a ku di pêşdeng de pêk tên (apheresis), ya di dengêhundirîn de pêk tên (syncope) û ya di paşdeng de pêk tên (apocope). Li gor herêmên ku lêkolîn lê hatine kirin, ji mentên folklorîk yên li ber dest mînakên ketina deng hatine dayîn. Dê mînakên ketina deng bêtî ku senifandineke li gor herêman bê kirin bê dayîn.

“Rezî **amnanî** bol bîyên şênî.”¹⁷

“**Arwêş**, biewnî ez a nika tîya di rakewî. Eki over ra karwanê vijîyeno ti mi kenê aya.”¹⁸

“Rocê şina na cinêk xû rê gezmaxî. Keyneker cî kena **teme**.”¹⁹

“**Wêrandê** rezanra tayini rezê xo piştên, tayin reze xo birnayê...”²⁰

“Leyranê **zareca**, sêkur meverdi.”²¹

“Qandê coy, kam ki tîyara ravêrdên, na boy ra fek û zincîya bi **dismalda** woya girotên.”²²

“**Wustay** zî goştê ki anto, kerdên şîşira, çehar teney şîşê goştinî viraştî...”²³

Tam wexta na Serwet cî **wija** d’...”²⁴

“Arwêş **qulda** sedirî di vindeno?”²⁵

“Boynî, **sukêndo, welatêndo** bol durî di **istorêndo** bol har esta.”²⁶

“**Zewmbî** eynando çire wina bikerdên?”²⁷

HETÊ MORFOLOJÎ RA METNANÊ FOLKLORÎKAN DE BIKARARDIŞÊ ZIWANÎ

Nê beşî de ma do tenya karan ser o vinderê û zazakîya Sêwregî de bikarardişê karan analîz bikerê. Tîya de karî Goreyê deman ameyê rêzekerdene.

Demo Vîyarteyo Dîyar

Demo vîyarteyo dîyar; kar, kerdiş, rewşê û hedîseyê ke demêko vîyarteyo nêzdî de qewimîyayê îfade keno. No dem sey *preterî* zî yeno namekerdene. Preterî, bi şekilêko tesil demê vîyarteyî de qewimîyayîşî îfade keno.

Demo Vîyarteyo Dîyar

Demê vîyarteyê dîyarî de karanê derbasdaran de karê cumle binê tesîrê objeyî de yê. Karanê derbasdaran de demê vîyarteyo dîyarî de zemîrê şexsan, zemîrê îşaretî û sifetê îşaretî halê oblîkî de yenê û nê sey objeyî wezîfe vînenê (Gündüz, 2009: 228).

Gama ke kokê demê vîyarte û halê oblîkî de zemîrî pîya bêrê karanê derbasdaran de cumle awan bena. Na rewşe de hîrê halî vejîyênê meydan.

Oxil to çîre winî **kerd**? (Adabeyi, 2005: 43).

Demo Vîyarteyo Nedîyar

Demo vîyarteyo nedîyar; kar, kerdiş, bîyayîş yan rewşa ke demê vîyarte de qewimîyayê; qalîkerdox nînan rê şahîd nêbîyo, nînan nêzano û nê nêvînayê labelê sewbîna kesêk ra meydan ameyîşê nînan eşnawito yan dima ra ferq kerdo û nînan ra behs keno. Karê nê demî verê qalîkerdişî qedîyayê. Mabênê di demanê vîyarteyî de ferqo tewir muhîm vînayîş-nêvînayîş, zanayîş-nezanayîş, eşnawitiş yan nêeşnawitişê karî yo. Eke kar terefê subjeyî ra nêvîneyayo, nêzanayeno û ameyo eşnawitene kes eşkeno behsê demê vîyarteyê nedîyarî bikero.

Na cinêk gîna sereyê ci weş weş **şîwena**(Adabeyi, 2005: 173).

Willi esto se, dişmenê ma **ameyê** u a **remnaya berda**(Berz, 2001: 57).

Wuza di, Gorma'hmed vatena keyneker **keno xo vira** ew keynek ney boll finena teng; ew keynek zana kî Gorma'hmedî **xo vira kerdo**(Hayig, 2007: 13).

Demo Nikayin

Demo nikayin, wextê qalîkerdişî de destpêkerdişî û dewamîya, kerdiş û bîyayîşê karî ramojneno. Demo nikayin tirkî de sey *şimdiki zaman*, îngilîzkî de *the present tense*, erebkî de الحال - *صيغة الحاضر* û fariskî de sey مضارع اخبارى, sorankî de sey کای کای kurmanckî de sey de *dema niha* ya yeno namekerdene(Korkmaz, 2014: 548; Karaağaç, 2019: 361; Mutçalı, 2012: 859; Çiftçi, 2013: 110 Baran, 2012: 144; Amêdî, 2012: 216; Bilbil&Oztirk, 2019: 15). No dem karan de yew nuqtaya destpêkerdişî û dewamîye îfade keno. Qalîkerdişî de kar dest pêkeno û prosesê qalîkerdişî de kar dewam keno. Nê demî de kar û hereket vatişî ya heman demde qewimîyeno. Hem kurmanckî hem zî zazakî de antişê demê nikayinî de kokê demê nikayinî yeno şuxulnayene (Baran, 2012: 144; Malmîsanij, 2015: 215).

O sire de Fethi Beg pers **keno** u **vano**(Berz, 2001: 172).

A no mêrdek cinîya xû **gîno û şîno**(Adabeyi, 2005: 71).

Demo Ameyox

Demo ameyox demêko tesil o, û heme ziwanan de demanê bingeyênan ra yo. No dem destpêkê qalîkerdoxî ra dest pêkeno û prosesê zemanî de dewam keno. Karê ke nê demî de yenê meydan, hîna nêqewimîyayê labelê tesil do biqewimîyayê (Karaağaç, 2019: 367-368; Demîr, 2015: 72). Demê ameyoxî de kar, kerdiş, bîyayîş heme ameyoxî reyde têkildarî yê. Demê qalîkerdişî de nê karî hîna nêameyêkerdiş û nê karî do demê ameyoxî de biqewimîyê

Kam **do** verî **bêro** ser

Lajê axay **do** verî **bêro** ser

Şah Îsmayîl **do** verî **bêro** ser (Adabeyi, 2005: 31).

Demo Hîra

Demo hîra de karê ke demo vîyarte de dest pêkenê û demo ameyoxî de dewam kenê îfade benê. Demo hîra mabênê deman de têkilîye roneno. Kerdiş, bîyayîş, kar û rewşa ke dewamîye, edet, tradîsyon ûsn taybetmendîyan xo de hewênênê, demê hîra de îfade benê.

Vana ew pêlekê altûnan xwo pistin ra **vejena dana** mêrdedê xwo (Ayyıldız, 2019: 19).

ENCAM:

ÇIMEYÎ

Ammann, M. (2008). *Akademik Çeviri Eğitime Giriş*. Çev: Emine Deniz Ekeman, İstanbul:

Bedirxan, C. A. (2008). “Zarê Dumilî û Mewlûda Usman Efendî”, *Vate: Kovara Kulturî*, Hûmare: 9 (29), İstanbul, Payîz.

Bingöl, H. (2019). “Zaza Şiir Tarihi Üzerine Bir İnceleme”. Ed: Nurettin Beltekin-Ahmet Kırkan, *Sözden Yazıya Zazaca*. İstanbul: Nûbihar.

Birgöl, F. (2016). *Rêberê Bikarardîşê Setê Gulgulînê Gedeyan*. Çev: Roşan Lezgîn, Diyarbakir: DİSA.

Kırkan, A. (2019). *Zazacanın Fonetik Açısından İncelenmesi; Kuzey, Güney ve Merkez Zazacasının Karşılaştırılması*. Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wolde, G. (2007). *Tûte Hurdî yo*. Çev: J. Îhsan Espar, Stockholm: Weşanxaneya Apecê.

Yıldırım, K. & Bingöl İ. & Lezgîn R. (2012). *Edebiyatê Kirmancî ra Nimûneyî (Zazaca Edebiyatından Örnekler)*, Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiyede Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları.

PÊVEK:

MIHOCIN

Beno nêbeno Pîrê bena. Lajêndê ci beno. Nameyê ci Miho beno. Miho tim winêno hewa ra ey ra ci rê vanê Mihocin. Mihocin beno gird. Bol gangiran o. Maya Mihocinî Mihoyî zewijnena. Maya ci gurweyêna, cinêka ci gurweyêna Mihoy û qeçanê ci warî kena.

Rojê Miho şino kar. Miho gineno erd ro. Miho bol teweno. Miho terseno û hinî nêşino kar. Cinêk sekana nêkena Miho nêşino kar. Maya Mihoy sekana Miho fina nêşino kar. Cinêk û maya Mihoyî şinê keye dê embiryanan. Vanê ki:

–Ma tayn kilenceyî virazê bîyarê keye dê şima. Teqa ra ma berzê qeçekî do şîrê bigîrê. Miho do vajo juwer bidê mi.

Eki Miho winî vano maya ci û cinêka ci zî vanê ki:

–To kul nêveto ti zî şo xo rê juwer bigî.

Miho zerreyê keyî ra vijyêno teber ê kêberî gênê. Miho sekano kêberî ci rê nêakenê. Miho tayn gêreno û beno têşan şino îni ser awe bişimo. Hendi winêno ki şêrêno yeno. Miho tersan ra vijyêno dare ser. Şêr xo saweno dare ra. Miho dare ser ra guneno şêrî serro. Her dina goşanê şêrî tepêşeno. Şêr xo akişt çerq keno nakişt çerq keno Mihoy nêşeno xo ser ra berzo. Şêr tersan ra mîzî verdano xo. Uja ra eskerê padîşahî yenê vanê:

–Miho xo qayte ki.

Eskerî tirkûvanî erzenê û şêrî kişenê. Eskerî Mihocinî gênê benê padîşahî het. Vanê padîşah no şêx o. Padîşah zî vano ki:

–Eki şêx bo nika bellî beno.

Padişah gulê keno doşekî bin. Nameyê cinêkerda Mihocinî Gule ya. O zî vano ax Gulê ax Gulê! No girwe to ard mi sere de. Eki Miho wina vano padişah vano no raşt şêx o. Herb esto. Padişah vano ez do Mihocinî teslîmê şîma kera. No senî keno şîma zî winî bikerê. Padişah eskerandê xo rê vano Mihocinî bigîrê berê wa xo rê estor bicibno. Nê Mihocinî gêne benê tewla. Estorî bolî yê. Jew estor mîyaneyê ci kul o. Mihocin ey ecibneno. Eskerî çiyê herbî danê xo ra labelê Mihocin qilîcê tenya gêno. Nê şîne herb. Mihocin ray ra sîyênda gird û xasek vînenno. Vano ez na sîyer bigîra bera Gule rê. Roşanê Qurbanî dî Gule do a sîyer sero ma rê goşt bikûwo û ma rê qîmeyê goştî alawo.

Wexta eskerî zî herkes sîyê keno heqîbeyê xo. Nê xeylê ray şîne û layê vejîyena ver. Awe bol a qandê coy nêşenê la ravêrê. Herkes heqîbedê xo ra sîya xo vejenê. La mîyan de xo rê ray virazenê. Nê layer vîrenê, şîne nezdîyê dijmenî. Mihocin senî ki dijmenî vînenno tersan ra mîzî verdano xo. Mîyaneyê estora Mihocinî kul a, mîzî şîna kulda estorî. Mîyaneyê estor veşeno û estor remena şîna eskeranê dijminî mîyan. Mihocin tersan ra qilîca xo raşaneno. Bol eskerî keno dirbetin, bol eskerî zî kişeno. Eskerê padişahê Mihoy zî kewnê herbî mîyan. Ê ki kişenê ê ki êsîr gêne herbî qezenç kenê. Agêrenê yenê vanê padişahê ma Şêx Mihocin bol cesaretin, bol baqil kewt herbî mîyan. Verê hemîn pêro dirbetin kerdî, kiştî. Ma zî xeyrê ey herbî qezenç kerd. Padişahî veynda Mihoy. Mihoy rê altûnî daye. Mihoy rê mehaş girêdê. Miho şî keye va: –Ax Gulê ax Gulê! To çî girwe ard mi sere di.

MANGAYA BOR

Beno nêbeno. Jew keyneki bena. Na keyneki embazanê xo ya şîne distarî tehnênê. Na keyneki uja di tîzê kena. Jew embaza keyneki werzana vana ki:

–Birardê mi sere di bo mi nêkerda.

Embaza keyneki bîn werzana vana:

–Birardê mi sere di bo ki mi zî nêkerda.

Birayê keyneki çin yo. Poxta ci ra keyneki werzana vana:

–Golîkê çare beşî sere di bo ki mi nêkerda.

Embazê keyneki uja di huyenê keyneki. Keyneki şermayêna, ariqê mergî yeno keyneki. Keyneki dana piro şîna keydê xo. Resena keye veyndana maya xo. Maya ci yena ci het. Maya ci vana:

–Xeyr o keynaya mi? Silametey a?

Keyneki meselaya xo marda xo rê vana û marda xo ra perskena. Vana:

–Dayê çî rê birayê mi zî çin yê? Eki birayê mi bibîyayê mi do zî bivatê birardê mi sere di bo ki mi nêkerda.

Maya keyneki vana:

–Keynaya mi birayê to estê. Hem zî hewt birayê to yê. Labelê dûrî di yê.

Keyneki vana:

–Dayê to çî rê mi rê rew nêvati? Eki to mi rê rew bivatê mi do bişîyayê birayanê xo bidînayê.

Keyneki tayn fikrîyêna û qerarê xo dana. Vana ez do şîra birayanê xo bidîna. Keyneki werzana marda xo rê vana:

–Mi rê wel ra herê viraze. Ez şîra birayanê xo bidîna.

Maya keyneki ci rê wel ra herekê virazena. Keyneki nişena herdê xo kewna raye. Tayn şîna bol şîna birayanê xo vînenno. Şîna birayanê xo het. Birayê ci vanê:

-Ti kes a? Ti çi kûsî ya?

Keyneki vana:

-Ez waya şîma ya?

Birayê keyneki verî emel nêkenê. Dima taye persî ci ra perskenê ki na ya raşt vana. Uja de nê peşîyenê pêro.

Mabên ra serrê di serrî vêreno nê hewt Biray zî zewijênê. Biray cinîyandê xo rê vanê ki:

-Bewnîyê, na jew waya ma tenya ya. Şîma do qedirê warda ma bizanê.

Biracînî riyê mêrdanê xo di vanê:

-Temam.

Rojê nê hewt Biray şînê kar. Cinî keye di tenya manenê. Xo mabên di qisey kenê vanê ma senî na keyneki ra bireyê? Biracînîya pîl vana ez zana ma do senî nay ra bireyê. Vana:

-Ma tîrmare tepîşê. Dekerê awa dorî mîyan. Keyneki awa pîya nê tîrmarî bişîmo û o tîrmar do pîzeyê keyneki di gird bo. Biray zî ê do vajê na keyneki bîya heram û ê do berê bikişê.

Biracînîyê bînî vanê:

-Temam.

Keyneki şîna dorî ra awe şîmena tîrmarî zî awa pîya kena war. Tayn wext ravêreno no tîrmar pîzeyê keyneki di beno gird. Biray winênê ki pîzeyê warda ci masayo. Vanê qey waya ma çîyo pîs kerdo. Ma gerek nay bikişê. Qerar gênê birayo werdî do keneki bero gem di bikişo. Birayo werdî keyneki gêno beno gem darê bin. Birayo werdî qîymîşê warda xo nêbeno. Fikrîyêno fikrîyêno vana ez do sekera? Ez nay nêşena bera keye. Fikrê yeno ci. Vano wayê bê sereyê xo saqeyê mi serne, xo rê rakewi. Keyneki sereyê xo nana saqeyê birayê xo ser. Biray ci zî ci rê lûlî ceneno. Keyneki şîna hewna. Keyneke hewn ra werzana ki birayê ci çin yo. Akişt winêna nakişt winêna bira çin yo. Birayê xo rê zewtî dana. Vana:

-Birayê mi ti bê tellîyê to ling kewo ti bigeyrê nêgeyrê o tellî to ling de bibo dare. Heta destê mi nêgino piro to rê derman çînê bo.

Zewta keyneke qebûl bena. Tellî kewno birayê ci ling, o tellî ci ling de beno dare. No geyreno nêgeyreno, çijayê tixtor nêverdano linga xo rê dermanê nêvîneno. No nişeno herdê xo dewi bi dewi geyreno xo rê derman. Rojê şîno dewi raştê qeçekî yeno. Qeçek winêno ki dara mêrdekî ling di. Qeçek remeno şîno marda xo het vano:

-Dayê dayê mêrdekêno herî sero dara ci ling de ya.

Maya lajekî vana şo ê mêrdekî çosme di wina vaje:

Xal Mûso entar o

Kerê reş bar o

Bar heme bazar o

Destê îsmaxana ware derman o.

Lajek şîno çosmeyê mêrdekî di nê qisan vano. Senî ki veng şîno mêrdekî mêrdek lajekî tepêşeno vano mi ber marda xo het. Lajek, mêrdekî gêno beno marda xo het. Mêrdek derdê xo cinêk rê vano. Cinêk lajê xo rê vano şo mi rê derzîn bîya. Lajek derzînî ano dano marda xo. Cinêk senî derzînî dana linga mêrdekî ro dare hema kewna. Mêrdek vano mi ra malê dinyay çiçi wazena biwazi. Ez do bîya ra ca. Cinêk vana:

– Birayê mi wexto ket o ez berda gem de kerda salme ez a ya. Ez qîymîşê to nêbîya ki to rê zewtî girdî bida. Wija di waye xo kena eşkera. Waye vana ez zewjîyaya. Qeçê mi estê. Mi rê malê dinyayî lazim nîyo. To rê helal bo.

Çîroka min a dîyarî

Rehmet bavê guhdarî

HEWNÊ MIHEMEDÎ

Beno nêbeno. Jew lajekê beno. Nameyê lajekî Mihemed beno. Mihemed şîno mekteb. Mihemed rojê şîno mekteb. Ogretmenê Mihemedî ders di vano eki şîma hewn vînenê heta ki kes şîma rê nêvano xeyr bo şîma hewnê xo ci rê mevajê.

Mihemed rojê werzeno ki hewnê dîyo. Maya xo rê vano:

–Dayê, dayê mi hewn dî.

Maya lajekî vana:

–Hele hewnê xo mi rê vaji. To çiçî dîyo?

Hema maya lajekî nêvana xeyr bo. Lajek jî vano:

–Ez nêvana.

Maya lajekî wija di bena hêrs. Vana ti çi rê mi rê nêvanê û sîlleyê repisnena lajekî ro.

Lajek bermîya vijêno teber. Pîyê lajekî û apê ci yenê ki lajeko tebera bermeno. Vanê xeyr o? Ti çi rê bermenê? Lajek vano mi hewn dî. Poxta ci ra dayê da mi ro. Pîyê lajekî vano:

–Mi rê vaji.

Lajek înan rê jî nêvano. Pîyê ci beno hêrs û o jî sîlleyêna rehmanî anceno ci ra. Mihemed jî qehrêno şîno ray sere. Ray ser ra karwanê ravêreno. Lajekî erzenê estorî ser û gêne benê. Mêrdek lajekî rê vano:

–Ti zanê mayê to çiçî rê benê?

Lajek vano:

–Çiçî rê şîmayê mi benê?

Mêrdek vano:

–Jû keynayênda min a werdî esta şîna mekteb. Ez qayila ki ti ci rê embazîn bikerê û şîma pîya şî rê mekteb. Eza qandê coy to bena.

Mêrdek lajekî rê nêvano ti kamê? Kamî ra yê? Ti kamcî eşîr ra yê? Lajekî ra çîyê pers nêkeno. Lajek jî qalê çîyê nêkeno. Karwan tayn şîno bol şîno reseno keydê mêrdekî. Lajek û keyneki pîya şînê mekteb. Nê benê girdî, pîya mektebî qedînenê. Mêrdek winêno ki no lajek lajekêndo rind o. Mêrdek veyndano merdimanê xu. Înan rê vano:

–Ez wazena keynaya xu bida nê lajekî. Şîma se vanê?

Merdîmê mêrdekî vanê:

–To qe pers kerdo no lajek kam o? Kamcî eşîr ra yo? May û pîyê ci kam o?

Mêrdek vano:

–Nê!

Mêrdek şîno lajekî het. Ci ra pers keno:

–Ti kê ra yê? Şîma kamcî eşîr ra yê? May û pîyê to esto?

Lajek vano:

– May û pîyê mi esto. Eşîra mi esta. Mi hewnê dî. Mi hewnê xu keyî rê nêva. Ê zî mi ra bî hêrsî û ez keye ra qewirnaya.

Mêrdek vano:
 –No hendayê girwe qandê hewnê ame to sere. To hewnê xu di çiçi dîyo? He mi rê vaji.
 Lajek vano:
 –Nê!
 Mêrdek jî vano:
 –Eki ti mi rê jî nêvanê tîya ra şo. Ez keynaya xu jî nêdana to.
 Lajek keyî terkneno û fina tebera maneno. Rojê padîşah vijêno teber halê milleta xu pers bikero. Padîşahî rê qalê nê lajekî kenê. Padîşah nê lajekî veyndano xu het. Padîşah lajekî rê vano ti çi rê kewtê kuçan? Lajek meselaya xu padîşahî rê vano. Padîşah şaş maneno, kewno meraq. Lajekî rê vano:
 –No çi hewn o? Mi rê vaji.
 Lajek vano:
 –Nê!
 Padîşah se keno nêkeno lajek ci rê nêvano. Padîşah jî beno hêrs. Eskeranê xu rê emir dano vano:
 –Ney hema tepêşê û berzê zindan.
 Eskerî hema lajekî tepêşenê û erzenê zindanêdo tarî. Zindan di lajekî veyşan teyšan verdanê.
 Lajek eskero ki zindan di ci paweno ey rê vano:
 –Nika na dewlete çi rê mi rê nan nêdana? Çi rê mi teyšan verdana?
 Esker vano:
 –Dewlete vera to vera. Dêrdê dewlet esto.
 Lajek vano:
 –Çi ameyo dewlet sere ti do mi rê vajê.
 Esker vano:
 –Qralê gawiran padîşahî rê di gordey riştê. Vato kamcî rind a xu rê bigîrê kamcî pîs a pey di birîşê. Qral vano kam aqil o ma bivînê.
 Lajek vano:
 –Ney ra qolay çiçi esto. Ez ney zana.
 Esker hûweno lajekî û vano:
 –Hendayê merdimê dewlet estê. Ti do bizanê.
 Lajek vano:
 –No qolay o. Di teşî pirrê aw kerê. Gordeyan berzê aw mîyan. Kamcî rind o o do dekewo aw bin. Kamcî xirab o o do bivijyo aw ser. Kamcî vijya aw ser ey birîşê qralî rê.
 Esker nê qisan keno xu aqil şîno padîşahî het. Vano wina bikerê. Labirê qalê lajekî nêkeno. Zey fikrê xu nê qisan padîşahî rê vano. Padîşah vano:
 –Rew di teşî pirrê aw kerê û mi rê bîyarê.
 Hizmetkarî emrê padîşahî anê ca. Padîşah gordeyan erzeno aw mîyan. Gordeyan ra jew kewna aw bin. Jew jî aw sero manena. Gordeya ki kewna aw bin padîşah ay xu rê gêno a bîn jî rişeno qralî rê. Qral winêno ki padîşahî a xirabi rişta ci rê.
 Qral vano:
 –Err! Nînan mîyan di merdimê baqilî bol î.

Demeyê ravêreno qral na fin di estorî rişeno padîşahî rê. Di estorî jî zey pê yê, jû reng dê. Vano kamcî estor rind o xu rê bigîrê kamcî gewşega mi rê birişê. Padîşah hema veyndano ê eskerî. Vano:

–Baqilê ma tîyê. Ney rê çareyê bivîne. Ma do se kerê?

Esker padîşahî ra tayn wext wazeno. Padîşah vano:

–Temam.

Esker padîşahî het ra abirêno şino lajekî het. Lajekî rê qalê mesela keno. Lajek vano:

–No qolay o. Çewres metre erd aşanê. Di esparî wa cinişê estoran ser. Estora xort do xu serra çekero gewşeg jî pey di biremo.

Esker remayîşa şino padîşahî het. Padîşahî rê vano eki ma wina bikerê ma do kamcî rind a kamcî gewşega ma do fehm bikerê. Padîşah emir dano hizmetkarandê xu. Hizmetkarî çewres metre erd aşanenê. Estora xort xu erzena a gewşeg pey di remena. Padîşah estora gewşeger qralî rê pey di rişeno. Qral winêno ki estora gewşeg rişta. Qral vano:

–Aqilê nînan bol o. Ma se kerê?

Qral problemna vejêno. Padîşahî rê xeber rişeno. Vano:

–Estoranê şima mîyan di nêweşin esta. Wija di estorê şima nêweşî tîya di bergîrê ma mîrenê. Padîşahî rê vano şima gerek estoranê xu pêrkin bikişê.

Padîşah fina veyndano ê eskerî. Eskerî rê vano:

–Baqilê ma tîyê. Ma do se kerê? Mi rê vaji.

Esker fina padîşahî ra tayn wext wazeno.

Padîşah vano:

–Temam.

Esker hema şino zindan lajekî het. Mihemedî rê mesela vano. Lajek eskerî rê vano:

–No jî qolay o.

Esker vano:

–Senî qolay o. Mi rê vaji.

Lajek vano:

–Nê!

Esker vano:

–Çi rê ti nêvanê? Ti çiçi wazenê?

Lajek vano:

–Kamî mi dekerdo no zindan wa mi tîya ra vejo ez ci rê vaji.

Ekser se keno lajek ci rê nêvano. Esker winêno ki rayna nêmenda şino padîşahî rê vano:

–Nê aqilan pêrkin lajeko ki zindan di day mi. Nê fikrê mi nîyê. Ê ey ê.

Padîşah emir dano eskeran vano:

–Şîrê ê lajekî zindan ra vejê bîya rê mi het.

Eskerî şînê zindan ra lajekî vejenê. Anê padîşahî het. Padîşah vano hal meden mesele wina yo. Ma se kerê?

Lajek padîşahî rê vano:

–Mi rê çewres esker û çewres estor bîya. Mi çawişê nê eskeran ki. Ez se vaji eskerî do zey mi bikerê. Ez do şîra qralî het.

Padîşah vano:

-Temam.

Padîşah çewres esker dano emrê lajekî. Lajek û çewres esker raşt benê şînê welatê gawiran. Nê tayn şînê bol şînê resenê welatê qralî. Lajek eskeran rê emir dano vano şîma kotî di kutikê vînenê bikişê heta qralî het. Nê kutikan kişenê şînê resenê qralî het. Qral lajekî rê vano:

-Sebebê nê kutikan çiçî bî. Nê kutikan se kerdo şîma ti do mi rê vajê. Lajek vano:

-Kutikî tîya di lawayê wîja di vergî kewtê çarwanê padîşahî mîyan.

Qral vano:

-Qe çîyêdo wîna beno. Na zûrî ya. Tîyê zûrî kenê.

Lajek vano:

-Çi welatê ma de estorî nêweş kewnê tîya di bergîrê şîma mîrenê? Çi rê ê şîma beno çi rê ê ma nêbeno?

Qral vano:

-Mi qandê herbî wîna kerdê. To bi aqilê xo ya herb vindarna. Jû keynaya mi tenya esta. Aqilê to bol o ez do keynaya xu bida to.

Qral keynaya xu dano lajekî. Mihemed keyanaya qralî gêno û çewres eskera kewno ray. Xeber yena padîşahî rê ki Mihemedî cewabê qralî dayo. Qralî jî qandê xelata lajekî keynaya xo daya ci. Padîşah jî vano ez do jî keynaya xu bida ci. Lajek yeno welatê padîşahî. Padîşah Mihemedî rê keye roneno û keynaya xu dano ci. Benê di cinîyê lajekî.

Lajek rojê şewra werzeno dest û rîyê xu bişûwo. Cinî vanê wa mêrdeyê ma nêedziyo wa nêşiro tebera dest û rîyê xu nêşûwo. Cinîyan ra jew Mihemedî rê îbriq û dismal ana a bîn jî teşt ana ki Mihemed mîyan di dest û rîyê xu bişûwo. Lajek yeno winêno nînan ra û hûweno. Keynaya padîşahî vana:

-Ti çiçî rê hûwenê? Ez keynaya padîşahî ya.

Keynaya qralî vana:

-Ez jî keynaya qralî ya. Ti çiçî rê hûwenê?

Cinî pîya vanê:

-Ti hûwenê ma. Mayê şînê.

Mihemed vano:

-Vinderê. Ez nêhûwaya şîma. Mi demeyê hewnê dîbî eza qandê ey hûwena.

Mihemed senî qalê hewnî keno her di cinî finê ra vanê:

-Xeyr bo!

Vano ez hewt sere bîya mi hewnê dî. Hewnê mi zî no yo:

-Aşmî mi dest bî, roj jî mi pistin di bî.

Keynaya padîşahî vana:

-Roj ez bîya.

Keynaya qralî vana:

-Aşmî jî ez bîya.

ELÎ Û FATÎMA

Beno nêbeno. Wayê û birayê bena. Nameyê keyneker Fatîma ya ê lajekî jî Elî yo. Maya qeçikan şîna rehmet. Pîyê qeçikan xu rê fina zewjêno. Qeçikan rê dêmarî ano. Dêmarî jî bol zalim bena. Dêmarî tim û tim qehrêna qeçikan ra. Dana qeçikan ro, qeçikan kûwena. Dêmarî hen di ki zalim a pîyê qeçikan çiçî kareno, çiçî rameno kuho nêbeno. Rezê herkesî beno kuho ê mêrdekî nêbeno. Dêmarî mêrdeyê xu rê vana:

-Mêrdekî şo zîyar duay biki. Beno ki duayê to qebûl bê çîyê ma kuho bo.

Mêrdek vano:

-Temam cinêkî. Ez do şîra.

Mêrdek kewno ray şino. Cinîya mêrdekî jî raya bîn ra remena verê mêrdekî resena zîyar ser. Wija di xu dar peynî di nimnena. Mêrdek yeno zîyar. Veyndano Ellay. Vano:

–Ez çiçî ramena kuho nêbeno. Ê herkesî beno ê mi nêbeno.

Dêmarî dar pey ra cewab dana mêrdekî. Vana:

–Elî û Fatîma pîya sere bibirni gonîya ci tê mîyan ki çiyê to do kuho bo, bol bo.

Mêrdek beno raşt, vera keydê xu yeno. Dêmarî verê mêrdekî resena keye.

Mêrdek jî dêmarî dima yeno kewno zerre. Cinêk mêrdeyê xu ra perskena. Vana:

–Ziyar to rê se va mêrdekî?

Mêrdek vano:

–Zîyar mi rê çiyê va. Labirê çiyê ki mi rê va bol çetin o. Ez ey nêkena. Nêşena bikera çunki mi rê bol çetin yeno.

Cinêk vana:

–Nika to rê se va?

Mêrdek vano:

–Mi rê va sereyê Elî û Fatîma bibirni.

Cinêk vana:

–Ma bibirnê. No rehat o.

Mêrdek vano:

–Ê şiyê qirş arêkerê. Ti ci rê cemê nan hadire bike wa nanê xu bûrê ma hendo cikerê.

Cinêk vana:

–Temam.

Elî û Fatîma qirş ra yenê. Vanê:

–Dayê mayê veyşanî.

Cinêk vana:

–Qurban mi şima rê nan hadire kerdo. O yo zerre di. Şirê pîzeyê xu mird kerê.

Fatîma gird a Elî werdî yo. Elî nêzano û nanê xu weno. Fatîma xu mîyan di vana no nan ma rê hadire nêbeno û ê nanî nêwena. Hehecik pencera ra qisey kena. Vana:

–Biremê! Ê yê kardîyan gênê û yenê. Fatîma nanî çekena hehecik rê û birayê xu gêna lojin ra vijêna û remena. Elî û Fatîma xeyle ray şinê. Şinê welato dûrî. Elî werdî yo damiş nêbeno, beno teyşan. Awe wazeno. Fatîma Elî rê vana:

–Elî birayê mi bewnî ti kamcî paling ra aw bişimê ti do o heywan bê. Aw meşimi.

Elî vano:

–Waqe. Ez do bişima. Ez bîya teyşan.

Fatîma vana:

–Elî meşimi. Ti do heywan bê.

Elî vano:

–Nê! Ez do bişima. Eza teyşan.

Elî çalê di aw vînenê. Çal çoşmedê rêça linga kaviran esta. Elî aw şimeno beno kavirek. Warda xu dima tim şino. Nê tayn şinê bol şinê yeno jew dol ver. Dol vero sayêrênda bol gird bena. Fatîma vijêna sayêr ser. Rîyê Fatîma awa dol sero aseno. Lajê axay yeno dol estora xu aw bido. Lajê axay rîyê Fatîma aw sero vînenê. Lajê axay xu ra cor winêno keynekêna sayêr sero. Vano:

–Ti kam a? Ti kotî ra ya?

Fatîma vana:

–Kesê min çin yo.

Lajê axay vano:

-Ti tîya di dar sero vindi ez do bêra to bigîra.
Lajek şîno pêrdê xu het pêrdê xu rê vano:
-Mi xu rê jew dîya. A ya sayêr sero. Sayêra ki dol vero ya.

Axa vano:

-Wa bo. Şo bîya.

Kêberî pey di keynaya cînganî goştareya nînan kena. Keynaya cînganî hema şîna dol het. Vijêna sayêr ser û Fatîma erzana cêr. Fatîma tîya di bena xayib, bena vinî. Veyvî yeno winênê dar ser ki keynekênda sîm û sîya ya. Keyneki rê vanê:

-Ti çi rê hendayê sîya ya?

Keyneki vana:

-Şima erey mendî ez ay ra bîya sîya.

Veyvî keynaya cînganî gênê benê. Lajê axay naya zewjêno. Fatîma jî hewşê lajê axayî di bena sayêrênda gird. Wexto ki keynaya cînganî şîna sayêr bin sayêr bena wişk. Çi wext lajê axay şîno sayêr bin sayêr bena kuho. Keynaya cînganî bena hêrs mêrdeyê xu rê vana ma na darer cikerê. Lajê axay dar birneno. Kolîyanê ci dano pîrekê. Keyeyê pîrer jî zey zindanî tarî yo. Pîri kolîyan bena keydê xu keyeyê pîrer zey tîjî beno roşn. Pîri rojê yena keydê xu ki keynekênda xasek keye da. Pîri tersena. Keyneki pîri rê vana:

-Mi kesî rê mevajî. Ez xu rê bena keynaya to.

Pîri qebûl kena. Vana:

-Temam.

Tayn şîno bol şîno zimistan yeno. Vewri varena. Zimistan çetin ravêreno. Lajê axay nêşeno estoranê xu warî kero. Estoranê xu dewijan rê vila keno. Vano her gi keye do estorê warî kero. Jew estor jî beno keydê pîrer. Pîri vana:

-Mi rê meya. Ez feqîr a. Ez do çiçî bida ney. No do tîya di bimiro.

Lajê axay vano:

-Eki estorê mi merd boçika ci mi rê bîya ki ez bizana estor merdo. Mi rê bes o.

Lajê axay estorê jî dano pîri. Fatîma kotî di destanê xu şûwena wija beno kuho. Estor ê kuhoyînî wena. Estorê pîrer beno bol rind. Zimistan qedêno lajê axay estoran arêdano. Winêno ki estorî heme merdê ê pîrer tenya mendo. O jî bîyo bol rind. Wexto ki kenê estorî berê keyneki destê xu dana estorî ro vana:

-Hîrê qorî çosmeyê dew di bigeyrî dima bê orteyê dew di bikewe. Heta ki ez nîna destê xu nêdana to ro mewerzi.

Lajê axay senî estorî vejeno teber estor dest ra reyeno. Estor çosmeyê dew hîrê qorî remeno yeno orteyê dew di xu erzana erd. Lajê axay se keno nêkeno estor nêwerzeno. Veyndano dewijan kes nêşeno estor werzano. Lajê axay vano:

-Dew di kes mend?

Pîri vana:

-Keynaya mi menda. Eki ti wazenê wa a jî bêro.

Lajê axay vano:

-Wa a jî bêro.

Şînê veyndanê Fatîma. Vanê:

-Lajê axay veyndano to.

Fatîma vana:

-Heta keydê mi ra estorî het text nêgirêdeyo ez nîna.

Lajek keye ra heta estorî text girêdano. Fatîma ê textan ser ra şîna estorî het.Lajek pîri rê vano:

–To na keyneki kotî ra ard a? A ki mi sayêr sero dîya na a ya.

Pîri vana:

–Wexto ki to kolî day mi ez ameya ki a ya keydê mi di.

Fatîma yena destê xu dana estorî ro estor hema werzeno. Keyneki wexta lajê axay rê vana:

–Na cînganer ez sayêr ser ra eşta. Lajê axay wîja di cînganer qewirneno Fatîma gêno.

Perawêz:

- ¹ Baqiri, **Muqeddîmatî Zebanşînasî**, r. 217.
- ² Kafur Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin 2018, r. 130.
- ³ Adabeyî, **Estanekanê Sêwregî ra**, r. 105.
- ⁴ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 151.
- ⁵ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 140.
- ⁶ Hayîg, **Mahmeşa**, r. 66.
- ⁷ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 80.
- ⁸ Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, r. 208-209.
- ⁹ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 111.
- ¹⁰ Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 72.
- ¹¹ Adabeyî, **Estanekanê Sêwregî ra**, r. 164.
- ¹² Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, r. 214.
- ¹³ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 142.
- ¹⁴ Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, r. 179.
- ¹⁵ Özkan, **Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi**, r. 179-187.
- ¹⁶ Baqiri, **Muqeddîmatî Zebanşînasî**, r. 217-218.
- ¹⁷ Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 47.
- ¹⁸ Kürkçü, **Çend Estanekê Ma**, r. 14.
- ¹⁹ Adabeyî, **Estanekanê Sêwregî ra**, r. 180.
- ²⁰ Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 48.
- ²¹ Ergun, **Na Fin Do Bîbo**, r. 91.
- ²² Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 88.
- ²³ Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 67.
- ²⁴ Adabeyî, **Estanekanê Sêwregî ra**, r. 187.
- ²⁵ Seçilmek, **Edebîyatê Fekkî yê Kırmanckî (Zazakî) yê Mîntiqaya Sêwregî**, r. 161.
- ²⁶ Adabeyî, **Estanekanê Sêwregî ra**, r. 114.
- ²⁷ Ayyıldız, **Hersê Zerrî**, r. 10.

ZAZACA HALK HİKAYELERİNDE DİLİN KULLANIMI: SİVEREK ÖRNEĞİ

Özet:

Kürtçenin diyalektleri içerisinde en geride kalmış ve geç kalmış olan Zazacadır. Bu diyalektin yazılı edebiyatı geçmesinin üzerinden hala yüzyıl geçmemiştir. Şimdiye kadar Kürtçenin diğer diyalektleri üzerinde birçok çalışma yapılmıştır ama Zazaca bundan mahrum kalmıştır. 2010 yılından sonra özellikle akademinin açılmasından sonra, kuzeyde Kürt Dili ve Kültürüyle ilgili akademik ve sistematik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte Zazaca üzerinde bazı çalışmalara yapılmaya başlanmıştır. Bu makale böyle bir sürecin sonucudur. Bu makalemizde Zazalar ve Zazacanın ağızları üzerine bilgiler verilmiş ve folklorik hikayeler üzerinde durulacaktır. Zazacada da halk masalları veya halk hikayeleri ortak akılın bir ürünü olarak ortaya çıkmışlardır. Aslında bu materyaller dil bilim, folklor ve edebiyat için önemli kaynaklardır. Biz bu makalemizde bu hikayeleri dil bilim kriterlerine göre değerlendireceğiz. Zazaca geniş bir coğrafyada konuşulan bir dildir, bundan dolayı biz makalemizin sınırını Zazacanın Siverek ağızıyla sınırlı tuttuk. Çalışma sahasından derlediğimiz materyalleri ve verileri, dil bilim kriterlerine göre değerlendireceğiz ve bu verileri fonoloji, morfoloji, morfo-sentaks ve sentaks açısından inceleyeceğiz. Bu çalışmanın amacı, Siverek ağızındaki Zazaca folklorik hikayelerde dilin kullanımını ortaya çıkarmaktır. Sahadan toplanmış olan hikayeler, çeşitli metotlar kullanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Hikaye, Zazaca, Siverek, Dil bilim, Fonoloji, Morfoloji, Sentaks.*

THE USE OF LANGUAGE IN ZAZA FOLK STORIES: THE EXAMPLE OF SİVEREK

Abstract:

Among the dialects of Kurdish, Zazaki is the most backward and late. It has not been a century since this dialect passed through the written literature. So far, many studies have been done on other dialects of Kurdish, but Zazaki has been deprived of this. After 2010, especially after the opening of the academy, academic and systematic studies on Kurdish Language and Culture began to be carried out in the north. In this process, some studies were started on Zazaki. This article is the result of such a process. In this article, information on Zazas and their dialect will be given and folkloric stories will be emphasized. Folk tales or folk tales in Zazaki have emerged as a product of the common mind. In fact, these materials are important sources for linguistics, folklore and literature. In this article, we will evaluate these stories according to linguistic criteria. Zazaki is a language spoken in a wide geography, so we have limited the scope of our article to the Siverek dialect of Zazaki. We will evaluate the materials and data collected from the study area according to linguistic criteria and examine these data in terms of phonology, morphology, morpho-syntax and syntax. The aim of this study is to reveal the use of language in Zazaki folkloric stories in Siverek dialect. The stories collected from the field were analyzed using various methods.

Keywords: *Story, Zazaki, Siverek, Linguistics, Phonology, Morphology, Syntax.*